

TYPOLOGIA SPOSOBÓW RADZENIA SOBIE W ŻYCIU W OBLICZU WIELOKRYZYSU: PERSPEKTYWA BIOGRAFICZNA

Jacek Burski

Instytut Socjologii, Uniwersytet Wrocławski

SGH

Projekt NCN OPUS COV-WORK,
finansowanie Narodowe Centrum Nauki,
UMO-2020/37/B/HS6/00479.

WPROWADZENIE

- Pytanie o biograficzne znaczenie pandemii w doświadczeniach pracowników niezbędnych: potencjalnie silniejsza ekspozycja na efekty pandemii dla biografii
- Problem powiązania makrowydarzeń (wojny, migracje, transformacja, pandemia...) z doświadczeniami biograficznymi: tradycja socjologii biograficznej [Bertaux 2012; Kaźmierska, 2008; Kaźmierska & Waniek, 2020; Piotrowski, 2016; Schuetze 1992]
- Pytania badawcze:
 - W jakim stopniu pandemia i związany z nią kryzys społeczno-gospodarczy znajdują odzwierciedlenie w doświadczeniach biograficznych i strategiach życiowych pracowników?
 - Jak doświadczenia i zasoby biograficzne kształtują indywidualne odpowiedzi na kryzys pandemiczny / wielokryzys?
- Hipoteza pandemii jako punktu zwrotnego vs. tendencja do „normalizacji” doświadczenia kryzysów w biografacjach

WYWIAD BIOGRAFICZNY I JEGO SPECYFIKA

- Metoda biograficznego wywiadu narracyjnego skupiona jest na zebraniu historii życia opowiedzianej z perspektywy osoby badanej bez uprzedniego przygotowania;
- Kluczową rolę w analizie biograficznej odgrywa odpowiedź na pierwsze otwierające pytanie o historię osoby badanej od momentu, który najdalej pamięta aż do dzisiaj
- Pytanie o rolę pandemii w wywiadach:
 - kiedy i w jaki sposób opowiadanie o pandemii się pojawia?
 - jakie znaczenie pandemii nadają osoby badane?
 - w jaki sposób znaczenie pandemii możemy interpretować?

NOTA METODOLOGICZNA

- Biograficzne wywiady narracyjne (BNI) (Schütze 2005) z listą dodatkowych pytań (w części III)
- 82 BNI w Polsce w wybranych branżach „niezbędnych” w okresie pandemii:
- Dodatkowo, 15 FGI z pracownikami ww branż oraz 30 wywiadów eksperckich z przedstawicielami związków zawodowych, organizacji pracodawców, władz lokalnych i ponadlokalnych
- Kodowanie otwarte ze wsparciem komputerowym (program Atlas.ti)
- Analiza biograficzna wybranych przypadków (Schütze 1983, 2012)
- Analiza porównawcza z wykorzystaniem procedur metodologii teorii ugruntowanej (Glaser, Strauss 1967)

BIOGRAFICZNE ZNACZENIE PANDEMII

- Pandemia w ograniczony sposób odgrywa rolę problemu biograficznego
- Pandemia jako wzmocnienie strategii przedpandemicznych
- Pandemia jako moment dezorientacji biograficznej
 - Między metamorfozą a trajektorią cierpienia
- Pandemia jako okazja do reorientacji biograficznej
 - Indywidualnej
 - Lepszy work-life balance
 - Odkrycie przedsiębiorczości indywidualnej w miejsce etatu
 - Unikanie pracy
 - Zbiorowej
 - Rezyliencja przez budowę relacji zbiorowych w miejscu pracy
 - Opór przez protest

TYPOLOGIA STRATEGII RADZENIA SOBIE W ŻYCIU W SYTUACJI WIELOKRYZYSU

WEKTORY BIOGRAFICZNE	RODZAJE RELACYJNOŚCI	
	PRYWATNA	KOLEKTYWNA
REAKTYWNOŚĆ	PRZETRWANIE	WSPÓLNOTOWOŚĆ
PROAKTYWNOŚĆ	ZARADNOŚĆ	SOLIDARNOŚĆ

TYPOLOGIA STRATEGII RADZENIA SOBIE W ŻYCIU SYTUACJI WIELOKRYZYSU CD.

- Strategia przetrwania: trwałe wycofanie, atomizacja, wysoki poziom potencjału trajektoryjnego
- Strategia zaradności: trwała zaradność, brikolaż, kombinowanie przed i w trakcie pandemii, wysoki poziom potencjału metamorfozy
- Strategia wspólnotowa: bez mobilizacji, ale ze wzajemnym wsparciem w sytuacji kryzysu, głównie na poziomie grup pierwotnych i pracowniczych
- Strategia solidarystyczna: wzajemne wsparcie i walka o poprawę sytuacji w miejscu pracy

PAULINA: PANDEMIA JAKO KATALIZATOR PRYWATYZACJI STRATEGII ŻYCIOWYCH

Pochodzenie społeczne	wieś i małe miasto, duża rodzina pochodzenia (bliskie więzi), istotna rola wiary i religii do okresu studiów (aktywność w młodzieżowym ruchu katolickim)
Edukacja	medycyna jako biograficzny plan działania w okresie liceum; pierwsze podejście nieudane – przez rok studiuje inny kierunek (biotechnologia);
Stanowisko pracy	lekarka rezydentka, endokrynolog, w pandemii szpital zakaźny w dużym mieście
Kariera	staż w innym dużym mieście niż to, w którym robi specjalizację (inna kultura organizacyjna, ścisła hierarchia w tym drugim);
Rodzina własna	mąż (ślub w pandemii), ciąża (druga, pierwsza na początku pandemii kończy się poronieniem)
Znaczenie pandemii	punkt zwrotny dla relacji życia zawodowego i pozazawodowego – rozpoczęcie procesu przewartościowania w stronę rodziny

ANTONI: PANDEMIA / WIELOKRYZYS JAKO KATALIZATOR SOLIDARNOŚCI

Pochodzenie społeczne	Duże miasto, rodzina robotnicza; duże znaczenia wiary do dzisiaj (Franciszkański Zakon Świecki)
Edukacja	Technik elektromechanik, w 2006 zaczyna studia (teologia)
Stanowisko pracy	Opiekun w publicznym DPS, związkowiec w Inicjatywie Pracowniczej (wcześniej doświadczenie związkowe w Solidarności)
Kariera	Praca w fabryce przed 89' (odejście ze względów politycznych), praca w browarze (18 lat), prowadzenie własnej firmy, nauka w szkole, praca w DPS
Rodzina własna	Żona, czwórka dzieci (3 synów, 1 córka, wnuki, jeden z synów nie żyje)
Znaczenie pandemii	W 2021 roku wstępuje do IP, w związku z bardzo złymi warunkami pracy angażuje się w organizację protestów pracowników pomocy społecznej (jeden z liderów)

Antoni: Rok czasu, po roku czasu weszła pandemia, no i wszystko się zaczęło już ... komplikować, do tego ... widziało się wiele rzeczy takich, których no po prostu, no nie byłem przygotowany, na przykład zgony ludzi (...) **Takie mamy odczucia, żeśmy zostali właściwie zostawieni sam/ sami sobą/ sobie**, bo yyy... Nikt nie dbał o nasze pieniądze, o to wszystko (...) jest taka grupa ludzi, którzy są oddani tej pracy, no ale co z tego, kiedy eee... Teraz obecna ta inflacja, to wszystko poszło do góry, **no i próbowaliśmy właśnie poprzez założenie tych związków, ... Inicjatywy [Pracowniczej] (...)** No i próbujemy przynajmniej ustabilizować to wszystko, tą pracę, te płace nasze [SzP: Mhm, mhm] **poprzez między innymi to, co robimy. Protest i no ... jakiś taki odzew, szukamy tego odzewu ... no w mieście, u tych ludzi, którzy nas wspierają finansowo (...)**

Paulina: Eee, no później mieliśmy przykrą historię, bo, yy, ja zaszłam w ciążę i też planowaliśmy, że po trzech miesiącach, yyy, ja pójdę na zwolnienie lekarskie, już też będziemy razem, to już było po pierwszej, powiedzmy, fali epidemii, między pierwszą a drugą falą, ee, no ale tam w czwartym miesiącu poroniłam **[coraz ciszej]** (...) **I to też był taki ciężki dla nas czas.** Przez miesiąc jeszcze byłam tam na zwolnieniu lekarskim, więc tak s/ Braliśmy wtedy ślub **[nerwowy śmiech]** w tym czasie jeszcze. Eee, no i tak jakoś przeleciał ten wrzesień i później był październik, (...) **ale, yy, znowu wybuchła druga fala [śmiech] epidemii i znowu musiałam wrócić do Z., więc stwierdziłam... I, i tam się wtedy wybudował ten oddział covidowy, no i ja stwierdziłam, że pójdę na ten oddział covidowy pracować i [śmiech] i tak to się zaczęło.**

WNIOSKI

- Pandemia uruchamia zróżnicowane potencjały ryzyka już istniejące w biografiach osób badanych
- Kluczowa rola indywidualnych zasobów biograficznych w opanowywaniu biograficznych ryzyk kolejnych kryzysów (z istotną rolą rodziny)
- Widzimy wzorce doświadczania kolejnych kryzysów i strategii radzenia sobie z nimi funkcjonujące w ramach analizowanych branż:
 - Więcej wspólnotowości w edukacji, pomocy społecznej i ochronie zdrowia (pielęgniarki), więcej indywidualizmu w przypadku części logistyki i ochrony zdrowia (lekarze)
- Dominuje biograficznie konstytuowana tendencja do normalizacji, ale znajdujemy w materiale istotne teoretycznie przypadki reorientacji w stronę zbiorowych sposobów radzenia sobie z kryzysem (a w tle z polikryzysami): skoncentrowane na relacjach i oporze